

Stempin, Arkadiusz

Jubileusz 65-lecia Profesora Berndta Martina

Dzieje Najnowsze 37/3, 251-253

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ŻYCIE NAUKOWE

Arkadiusz Stempin
Freiburg

Jubileusz 65-lecia Profesora Berndta Martina

Od niemal dwudziestu już lat, w najdalej od Polski położonym zakątku Niemiec, Fryburgu Bryzgowijskim, mieście o niemal francusko-szwajcarskim obliczu, skąd nie rozpościera się widok na Odrę i Polskę, tylko na Ren i ciemny grzbiet Wogezów, profesor Bernd Martin z ogromnym zapałem wypuszcza kolejne generacje studentów, oferując im prawdziwy rarytas na niemieckiej uczelni — możliwość wniknięcia w meandry polsko-niemieckiego sprzężenia się historii. W obliczu gdy w Niemczech daje się zauważyć systematyczny ostrzał katedr slawistyki (ze względów budżetowych), gdy tylko niewielu tamtejszych historyków podejmuje badania historyczne na zbiegu historii Niemiec i Polski, nie mówiąc już o garstce decydującej się na pracę dydaktyczną ze studentami, jego działalność jawi się w pejzażu uniwersyteckim Niemiec niczym ośnieżone Alpy na pustyni. Profesorowi nie wystarcza prowadzenie seminariów z ząbiającą się ze sobą historią obydwu krajów. Ze swoimi studentami przyjeżdża do Polski, by tu, na miejscu, na Westerplatte, na Powązkach, na poznańskim Ostrowie Tumskim, czy w Malborku mogli oni poczuć, dotknąć, zasmakować — niemal przytknąć palec do wielowiekowego niemiecko-polskiego sąsiedztwa, które bardziej dzieliło, niż łączyło, a jeśli łączyło, to w splocie gordyjskiego węzła. Najdziwniejsze w tym wszystkim jest to, że Jubilat zanim połączył polskiego bakcyła, był już uczonym o rozległych zainteresowaniach historycznych. Nowożytnie dzieje Niemiec i Dalekiego Wschodu: Chin, Japonii, historia Uniwersytetu we Freiburgu, nie wyczerpują jeszcze obszaru jego poszukiwań badawczych, których efektem jest liczba ponad 120 publikacji naukowych.

Urodził się w Berlinie, podczas pierwszego lata wojny, 8 sierpnia 1940 r. Po klęsce Niemiec i zniszczeniu Berlina rodzina przeprowadziła się do odległego o dwie godziny od dawnej stolicy, niezbyt dużego, acz biskupiego miasta Hildesheim. Kręte drogi studenta zawiodły go na uniwersytety w Marburgu, Berlinie Zachodnim i Durham (Anglia), na których studiował historię, nauki polityczne i anglistykę. Egzamin państwowy zdał w 1966 r., a pracę doktorską „Niemcy i Japonia podczas drugiej wojny światowej” obronił rok później. Zaraz potem otrzymał asystenturę na Uniwersytecie Alberta Ludwiga we Freiburgu. Z uczelnią tą nie rozstał się już nigdy. Od tego momentu kariera naukowa nabrała zawrotnego tempa: w 1973 r. habilituje się z tematu „Inicjatywy pokojowe w czasie drugiej wojny światowej”, w 1974 r. otrzymuje stanowisko docenta, w 1976 r. obejmuje profesurę nadzwyczajną, a w 1979 r., w wieku 39 lat, zwy-

czajną. Ponieważ zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół historii okresu międzywojennego i lat wojny, historii Japonii i Chin, nie poskąpiono mu profesur gościnnych w krajach dalekiej Azji. W 1976 r. wykladał w Academia Sinica Taiwan, w 1992 na uniwersytecie Chiang Mai w Tajlandii, w 1988 jako pierwszy historyk z RFN bierze udział w wymianie naukowej z uniwersytetem w Pekinie. Także na uczelniach europejskich prowadzi wykłady semestralne, w 1982 r. z najnowszej historii Niemiec w St. Antony's College w Oxfordzie, w semestrze 1989/1990 z nowożytnej historii Japonii w szwajcarskim Bernie.

Kiedy jesienią 1981 r. Profesor po raz pierwszy został zaproszony do Polski na konferencję naukową w Poznaniu, większość Polaków ogarnięta była gorączką „Solidarności”. W nastroju rewolucyjnego przewrotu i późniejszego stanu wojennego wzrastało jego zainteresowanie sąsiednim krajem. Systematycznie zaczął przyjeżdżać na konferencje organizowane przez PAN. Jedną z nich zapamiętał w sposób szczególny, gdy w 50. rocznicę wybuchu wojny, we wrześniu 1989 r., na wieczornym przyjęciu w polskim MSZ, przyszło mu konferować z polskimi historykami w otoczeniu obwieszonych orderami wysokich rangą wojskowych Paktu Warszawskiego.

W semestrze zimowym 1989/1990 poprowadził na Uniwersytecie we Freiburgu po raz pierwszy seminarium dotyczące historii Polski: „Agresja niemiecka we wrześniu 1939 r. i polityka okupacyjna w Polsce”. Odzew wśród studentów przerósł najśmielsze oczekiwania. W salach wykładowych zabrakło miejsc. Wiedząc zaś o kontaktach naukowych Profesora z Polską, naciskano, aby procesowi uczelnianemu pozwolić nabrać profilu praktycznego na miejscu w Polsce. Tak zrodziła się pierwsza eskapada naukowa ze studentami z Freiburga, która w lecie 1990 r. wiodła przez Poznań na Mazury i do Warszawy. Trwają one nieprzerwanie do dzisiaj, od 1996 r. wkomponowane we wspólne seminaria i warsztaty historyczne z polskimi studentami. To one właśnie dały impuls do zorganizowania w mazurskiej Karwicy razem z Instytutem Historii PAN, przy współudziale profesorów: Stanisławy Lewandowskiej i Czesława Madajczyka, pionierskiej, polsko-niemiecko-rosyjskiej konferencji naukowej Powstaniu Warszawskim. Ta dwójka profesorów wielokrotnie służyła niemieckim studentom Profesora za przewodników po Warszawie, recenzowała pisane pod Jego kierunkiem rozprawy naukowe.

Pedagogicznym ambicjom freiburskiego Profesora wyszedł naprzeciw również dyrektor Niemieckiego Instytutu Historii w Warszawie, prof. Klaus Ziemer. Równoległy szlak zawiódł freiburczyka w mury poznańskiego uniwersytetu, gdzie w osobie prof. Bożeny Górczyńskiej znalazł oddanego sobie naukowego partnera. Ten tandem z kolei patronował nabierającej szybko rumieńców wymianie naukowej między obydwoma uczelniami. Nic dziwnego, że przy pomocy Uniwersytetu Adama Mickiewicza Profesor zorganizował w dniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej jedyną w całych Niemczech uroczystość akademicką. Dzięki Niemu niebieska flaga z dwunastoma gwiazdami powiewała nad Renem nieco mniej leniwie, a dźwięki symfonii pastoralnej pobrzękiwały bardziej słyszalnie. Owocem zaś starań Profesora w Polsce było wkrótce wystawienie w Karwicy letniej ekspozytury freiburskiego uniwersytetu, niewielkiego hangaru, szybko przechrzczonego na „Kollegium Gebaude IV”, w którym corocznie odbywają się polsko-niemieckie warsztaty historyczne. Natomiast we Freiburgu zagadnienia z zakresu dziejów polsko-niemieckich szybko stały się tematem prac magisterskich, pisanych pod Jego egidą. W 2002 r., mając na koncie 26 wypromowanych doktorów Niemców, doczekał się swojego pierwszego doktora z Polski. W ten sposób rośnie we Freiburgu grono Jego uczniów, młoda generacja historyków, na której — jak napisał prof. Madajczyk w przedmowie do ostatniej pracy Profesora — „nie ciąży garb przeżyć, a która bez cenzury wewnętrznej chce wyjaśniać utrzymujące się niejasności oraz ustalić uwarunkowania naszych bilateralnych stosunków w niedawnej przeszłości”.

ZYCIE NAUKOWE

Namiętnie oddany pasji badacza historii, zachowuje obiektywność sądów. Nie waha się ich wydawać także wtedy, gdy mogą one wywołać falę oburzenia, uderzającą prosto w Niego: „Należy się zastanowić”, powiedział przed kilkoma laty w telewizji polskiej, „czy to, co w Niemczech uchodziło za zbrodnię, nie powinno być tak samo traktowane w Polsce”. A na myśli miał wtedy niedopuszczalny moralnie udział nastolatków w obronie Berlina 1945, jak i wysługiwanie się (czytajskazywanie na śmierć) przez dowództwo AK nastoletnich powstańców w dogorywającym warszawskim zrywie 1944 r.

Skromny, wiecznie zapracowany, wciąż kipiący nowymi pomysłami. Życzymy Ci ich, Drogi Jubilacie, jak najwięcej! *Ad multos annos!*

Główne dzieła w dorobku naukowym Prof. Berndta Martina

1. *Deutschland und Japan in Zweiten Weltkrieg*, Gottingen 1969.
2. *Friedensinitiativen und Machtpolitik im Zweiten Weltkrieg*, Dusseldorf 1976.
3. (razem z Ernstem Schulinem) *Die Juden als Minderheit in der Geschichte*, Munchen 1989.
4. *Weltmacht oder Niedergang? Deutsche Großmachtpolitik im 20. Jahrhundert*, Darmstadt 1989.
5. (praca pod redakcją) *Martin Heidegger und das Dritte Reich*, Darmstadt 1989.
6. (praca pod redakcją) *Deutschland in Europa, Eine historische Ringvorlesung*, Munchen 1991.
7. *Japan und Germany in the Modern World*, Oxford and Providence (USA) 1995.
8. *Masuren — Mythos und Geschichte*, Karlsruhe 1998.
9. *Mazury — mit i historia*, Warszawa 2000.
10. (razem ze Stanisławą Lewandowską) *Der Warschauer Aufstand*, Warschau 1999, wydanie polskie 2000.
11. (razem z Arkadiuszem Stempinem) *Deutschland und Polen in schweren Zeiten (1934-1990)*, Posen 2004.